

Szombat

A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület folyóirata

Évente **hatszor** megjelenő számaiban zsidó értékeket közvetít és zsidó érdekvédelemért lép fel.

Tudósít a belföldi és a külföldi zsidó eseményekről, különös tekintettel Izrael híreire, bepillant a zsidó iskolák és szervezetek életébe, neves zsidó személyiségeket szőlaltat meg, és információval szolgál a gazdasági és kulturális élet valamennyi – a zsidó közösségeket is érintő – kérdéseiről.

Őszi számaink tartalmából:

- Mire használhatók a kárpótlási jegyek?
- 1956 és a zsidóság
- A nemzetiügyi-ügy dokumentumai
- Őrségváltás – Izrael választások után
- Szexualitás és a hagyomány
- Ember Mária a Wallenberg-mítoszról
- Elie Wiesel novellája

Őn is **fizessen elő a Szombatra** az OTP IX. kerületi fiók 218-98093/521-006670-7 számú számláján, vagy Budapesten a Garay u. 48. szám alatti kiadóhivatalban! Az **előfizetés ára** egy évre belsőldre 580 forint, külföldre 40 USD. **Érdeklődni lehet** délutánonként a 142-6924-es telefonszámon.

DR. ROLLER BÉLA

Műszaki kultúra és felsőoktatás Izraelben

sorok írója 1989. október 20. és november 5. között Izraelben töltötte a szabadságát. Egyebek között megfordult Haifán és Tel-Avivban is. Egyetemi oktató lévén, a látóvalok között érdeklődést mutatott az ottani egyetemeken folyó mérnökképzés

iránt is. Előre gondolván erre az eshetőségre, a BME Központi Könyvtárában ellátta magát néhány hivatali címmel, melyek forrása a *World of Learning* című kiadvány 1988. évi kötete volt. Ez tudvalevőleg a világ minden országának valamennyi kulturális intézményéről naprakész tájékoztatást ad. Az utazást megelőzően izraeli szakemberek meglátogatták a Budapesti Műszaki Egyetemet, és Könyvtárának néhány nyomtatott dokumentumot ajándékoztak az izraeli műszaki felsőoktatásról.

Két olyan egyetemen jártam, amelyen a szó szoros értelmében vett műszaki felsőoktatás folyik; Haifán és Tel-Avivban. Mérnökképzés folyik még Ber-Seván, ez azonban útirányaimtól messze esett, s így csak szakirodalomból tájékozódhattam. Megfordultam még a Jeruzsálemi Héber Egyetemen is, itt viszont nincs mérnökképzés. Valamennyi egyetem aránylag új a közép-európai egyetemekhez képest, és ennek az az előnye, hogy elhelyezésük pavilon rendszerű, környékük parkos.

A modern felsőoktatási elvek értelmében az egyetemek között nagyobb az oktatási kooperáció, mint például Közép-Európában. A matematika, illetve az alapvető természettudományok oktatása igen nyomatékos, így például Jeruzsálemben közgazdász hallgatóknak tanítanak játékelméletet, Haifán pedig a kutató orvosok képzésekor alaptárgy a matematika. Ehhez persze adott esetben külső előadók is szükségesek.

Egyetemeket látogatni még akkor is kellemes, ha a látogatás pusztán turisztikai jellegű. Az egyetemek általában közel esnek más nevezetes kulturális intézményekhez vagy műemlékekhez, továbbá külső megjelenésük és légkörük jellemző arra a korra, amelyben épületeik létrejöttek. A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Épülete reprezentatív, de a bécsi és gdanski műegyetem központi épületéhez hasonlóan kissé nyomasztó. Ezzel szemben a pesti Műegyetemtől tíz perc sétára a Nemzeti Múzeum, a bécsi Műegyetem sarkán van a Karlskirche. A római egyetem mérnöki karának épülete nem szép, de mellette van a San Pietro in Vincoli templom, benne Michelangelo Buonarotti világhírű Mózes-szobrával. A zürichi műegyetem (ETH) épülete hatalmas, de a lépték nem emberi. Azt az érzést sugallja, hogy a társadalom, amely létrehozta, gazdag, igényes és magába zárkózott.

A Haifai Technion közel lakozik a Perzsa Kerthez, amely dűskál az egzotikus növényekben, és egyben a bahái vallás központja. (E vallásnak csak néhány millió híve van, de követői azt hirdetik, hogy az erőszak az emberiség egyik nagy kérdésének sem megoldása.) A tel-avivi egyetem műszaki karától gyalog öt perc a Bét Hatfucot; a Diaszpóra emlékmúzeum. Itt a világ különböző részein élt zsidó közösségek életmódját,

BUKSZ,

1992 TÉL

LEVELEK	<i>Vitacikkek</i>
ENDREFFY ZOLTÁN	<i>Kis János abortusz-könyvéről</i>
SZILÁGYI MÁRTON	<i>Bakaduma</i>
MISKOLCZY AMBRUS	<i>Románia, Erdély</i>
FÜLÖP MÁRTA	<i>Bálint Mihályról</i>
MAROSI ERNŐ	<i>Kubler az idő formájáról</i>
PÁLA KÁROLY	<i>Kivesézett klasszikusok</i>
AGÁRDI PÉTER	<i>Haraszi könyve a cenzúráról</i>
BALOG IVÁN	<i>Az antiszemizmusról</i>
CS. GYIMESI ÉVA	<i>A drámaíró történelem</i>
PETER BURKE	<i>Történészek és antropológusok</i>

FORDÍTÁSOK FORDÍTÓK

szokásait, jó és rossz sorsukat, hányattatásukat és pusztulásukat mutatják be. Felemelő, hogy a látogató élvezheti az építészetet, mert a múzeumban mintegy hatvan zsinagóga makettje látható. A szétszórtásban élt zsidóknak önálló építészetiük nem lévén, ezek mind alkalmazkodtak a helyi adottságokhoz, így például a firenzei nagy zsinagóga barokk stílusú, a krakói román, az alexandriai pedig egy római bazilika.

A tel-avivi egyetem műszaki karán külön osztály foglalkozik az elektronikával, a vezérlésmérettel és a számítógépekkel. A múzeum számítógépébe betáplálták az *Encyclopedia Judaica* adatait. Itt például a világ bármely tájáról érkező zsidó nevének begépelése nyomán azonnal megtudja, hogy a világ melyik részéből származik, és hol élnek rokonai. Az időszámításunk után 70-ben lerombolt jeruzsálemi szentély rekonstrukciós rajzait különböző nézetekben a Gábor Dénesnek köszönhető holográfia segítségével teszik élvezhetővé.

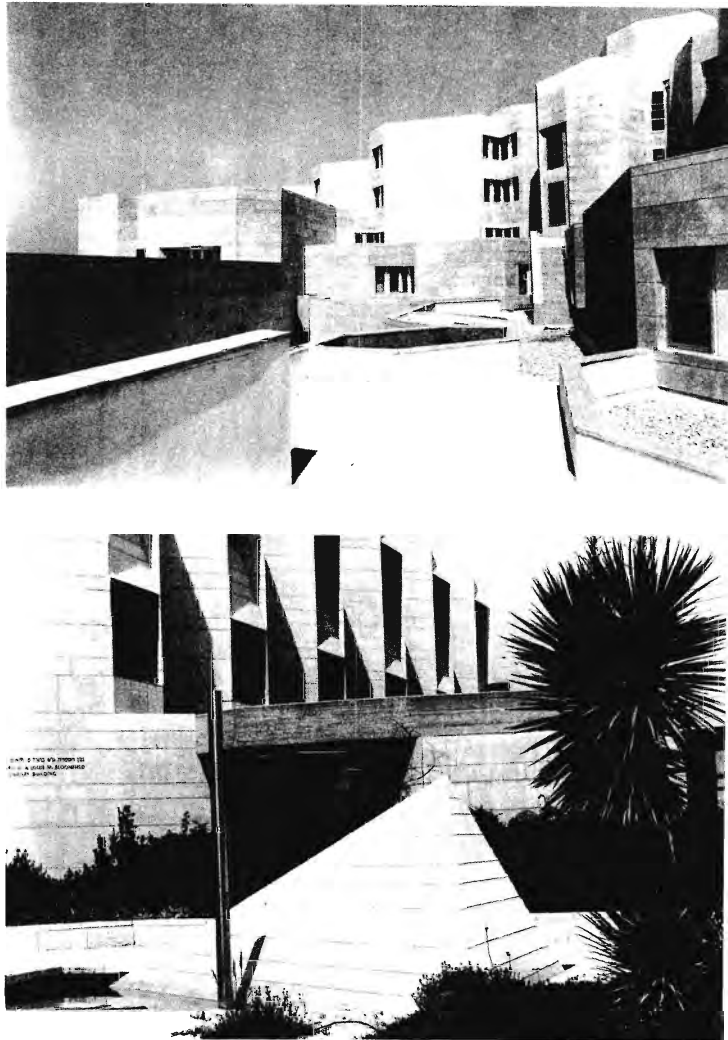
Egyetemi látogatásaim ismét arról győztek meg, hogy az emberi intellektus különböző oldalai között nincs döntő eltérés. A matematika nehézségeiből kikapcsol a zene vagy az építészet, másrészt mai világunkban élvezhető zenét és képzőművészeti alkotásokat lehet alkotni elektronikus eszközökkel. A tudomány ágai összefonódnak. Az orvosnak mechanikai ismeretekre van szüksége egy csípőprotézis eredményes alkalmazásához, a mérnök nem tudja elemezni az érrendszer hidraulikáját hematológiai ismeretek nélkül, mert nincs anyagmodellje. A példák folytathatók, az egyetemeken humán és reál ismeretek között ma már nem lehet különbséget tenni. A jövő egyetemei sokoldalúak. Egy dolog azonban bizonyos: *minden fejlődés alapvető kritériuma a béke.*

Mint mechanikával és a tartók elméletével foglalkozó építőmérnök, nyilvánvaló, hogy a kötetlen tájékozódásra olyan intézetekben kerestem lehetőséget, ahol ezeket a tárgyakat tanítják.

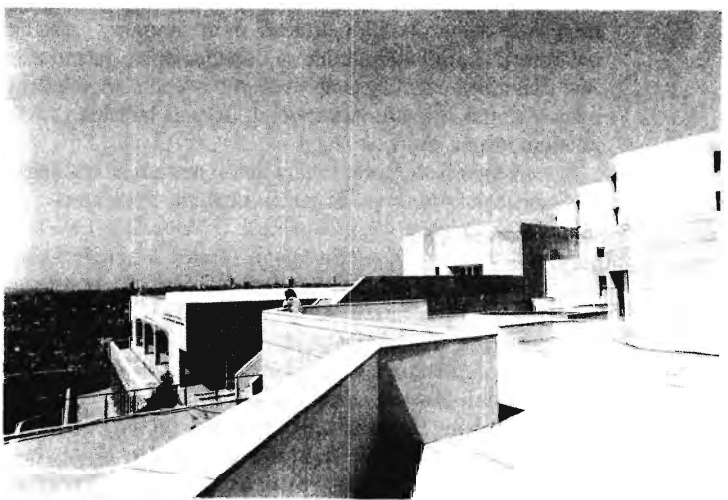
Egyik informátorom, *Zaslavsky* professzor már visszavonult, a fakultást jelenleg tanácsaival segíti. Szakterülete a vékony falú szerkezetek szilárdságtana volt, beleértve a képlékeny stabilitásvesztést. Ez az érdeklődése származásának megfelelő, hiszen Tyimosenko és Vlaszov műveit eredetiben olvassa. Több dolgozata jelent meg elismert angol szaklapokban. Beszélgetésünk során röviden tájékoztatott a haifai építőmérnöki kar működéséről, különlenyomatokat adott, és bevezetett a kari könyvtárba. Itt egy magyar könyvtárosnő ellátott az általam kért dokumentumokkal, jelesül a *Catalog*-gal, ami a külföldi diákoknak szól, és a felvételre való jelentkezéstől kezdve a doktorrá avatás követelményeinek ismertetéséig minden tudnivalót tartalmaz, meg az *Abstracts*-szal, amiben viszont megtalálható az 1988-89. tanévben elfogadott valamennyi értekezés (59 egyetemi doktori disszertáció és 226 diplomatanulmány) átlagban 50-50 soros ismertetője.

Másik beszélgetőtársam, Parnes docens rendelkezésemre bocsátotta a *Research Catalogue*-t, amelynek 32. oldala szerint 1933-ban az Egyesült Államokban született, *Ph. D. fokozatát 1962-ben szerezte a Columbia Egyetemen, tagja az ASCE-nek és az ASME-nek, továbbá a SIGMA Xi öregdiák-testületnek. Tudományos érdeklődése: alkalmazott mechanika, tartószerkezetek, hullámterjedés, tökéletlenségek az anyagban.* Következik 21 (részben társszerzővel írt, részben még csak sajtó alatt álló) publikációjának pontos, hivatkozható felsorolása. Ezekről itt azt említem meg, hogy dr. Parnes gépészmérnök, és fő területe a gépelemek dinamikája.

Az aláhúzott sorok mintát adnak arra: milyen részletességgel található meg a katalógusban a műszaki kar oktatóinak személyi adatrendszere és munkássága. Ezenkívül másoknál azt is felsorolták, hogy milyen kutatási célfeladatokban vesznek részt.

A JERUZSÁLEMI HEBER EGYETEM SCOPUS HEGYI CAMPUSA

A JERUZSALEMI HÉBER EGYETEM GIVAT RAMI CAMPUSA

A két említett oktatón kívül egy diákkal az autóbusszon elbeszélgettem. Ez a fiatal ember katonai szolgálatának végeztével éppen beiratkozni jött Haifára. Jó angolsággal elmondta, hogy már dolgozott földmérőknél mint figuráns, ezért úgy határozott, hogy földmérőmérnök-hallgatónak jelentkezik. Más diákokkal csak eligazodás végett beszéltem. A véletlenül megszólítottak mind tudtak angolul, ugyanis Izraelben az első kötelező idegen nyelv az angol.

A személyes beszélgetések és a dokumentumok értékelésével megállapítható, hogy az izraeli műszaki felsőoktatás igen hasonló az egyesült államokbelihez. *Jellemzője a lényegében háromfokozatú képzés, a kiscsoportos oktatás, a „credit”-osztályozási rendszer, a választható tárgyak serege.* Az egyetemek súlyt helyeznek az interdiszciplináris képzésre, a diákok human nevelésére és a gazdaság követelményeire. Az egyetemek autonómok, a diákoknak egyesületeik vannak, közös gondjairól egyetemi újságok számolnak be. A tanári kar társadalmi életével jobban finanszírozott helyeken külön, időszakos egyetemi lap foglalkozik. Lényegében minden olyan intézmény megtalálható, ami az iparilag fejlett angolszász országok egyetemlein létezik.

Az egyetemek nemcsak az intézmények, hanem egyének között is keresnek – és találnak – szponzort. A legnevesebb közülük *Evelyn de Rothschild*, aki az egyetem elnökségének tiszteletbeli tagja és a Rothschild Bankház francia ágához tartozik. A Rothschild Ház ajándékozta egyébként az államnak az országgyűlés teljes *Chagall*-dekorációval díszített épületét is.

A *Haifai Technionnak* 20 főbb oktatási egysége van, például mérnöki, vegyészmérnöki, orvosi, repülőmérnöki, mezőgazdasági mérnöki, építő- és gépészmérnöki stb. karokon. Ezekben mérnöki oklevelet (MSC = Master of Sciences) és egyetemi doktorátust (DSC = Doctors of Sciences) lehet szerezni.

A Technionon ezenkívül van még egy 1978 óta működő függetlenített intézet, a *The Samuel Neuman Institute for Advanced Studies in Science and Technology*. Ez különböző célprogramokat dolgoz ki és végez el a korszerű elektronizált oktatásról, a szuperkomputerek használatáról, a XXI. század Izraeljéről, iparpolitikáról, olajákról, a XXI. század előrelátható izraeli igazságszolgáltatásáról stb. A fent említett intézet ezenkívül különböző szűk körű tanácskozásokat (Workshop) bonyolít le. Kiad egy *Engineering Education 2001* nevű, javarészt futurológiai periodikát is.

A *tel-avivi egyetem* univerzálisabb a haifainál, mert társadalomtudományi és egyéb karai is vannak, viszont a mérnök-képzés szűkebb körű (BA = Bachelor of Arts, ez megfelel a technikai képesítésnek, vagy a régebben osztrák és német egyetemeken elért „Ingenieur” fokozatnak) és külön a további, variábilis képzéssel elérhető okleveles mérnöki, illetve egyetemi doktori fokozatoknak (MSC, DSC). Az alsó fokú tanulmányok 3 évesek, a mérnöki oklevelet 5 év alatt lehet megszerezni, a doktorátus megszerzési ideje egyéni.

A *tel-avivi egyetem* mérnöki kara abban a szerencsés helyzetben van, hogy közvetlenül működhet együtt az egyetem két másik karával és interdiszciplináris kutatóintézetével, így a természettudományos képzés biztos alapokon áll. Az egyetemnek ugyanis külön vegyészeti, matematikai, fizikai és csillagászati, továbbá biokémiai, mikrobiológiai, sőt állat- és növénytani osztályai is vannak. Igaz ugyan, hogy építőmérnök-képzés nincs, és geológiával sem foglalkoznak, de bizonyos, hogy azokat az ismereteket, amelyek az általuk oktatott tárgyakból az építőmérnök részére szükségesek, az építőmérnök-hallgatók fel tudják használni.

Tel-Avivban is működnek a haifaihoz hasonló, célprogramokat kimunkáló, interdiszciplináris intézetek. Tematikájuk itt is

elvi jellegű, de a közreműködőket meghatározott, rövid időre hívják meg, és nincs alkalom arra, hogy a munka ellaposodjék.

A *Ber Seva-i egyetem* (hivatalos nevén Ben Gurion University of the Negev) sokkal fiatalabb a másik kettőnél. Míg a Techniont 1924-ben alapították, a tel-avivi egyetem mérnöki karát 1971-ben, addig a Ber Seva-i egyetemet teljes egészében 1969-ben. Talán hátránya, hogy a klíma a sivatagi fekvés miatt kellemetlenebb, de előnye viszont, hogy egy új intézmény azonnal birtokába veszi az összes előzetes tapasztalatokat és a legmodernebb technikára rendezkedik be. Öt kara van: természettudományi, mérnöki, orvostudományi, bölcsész és társadalomtudományi kar.

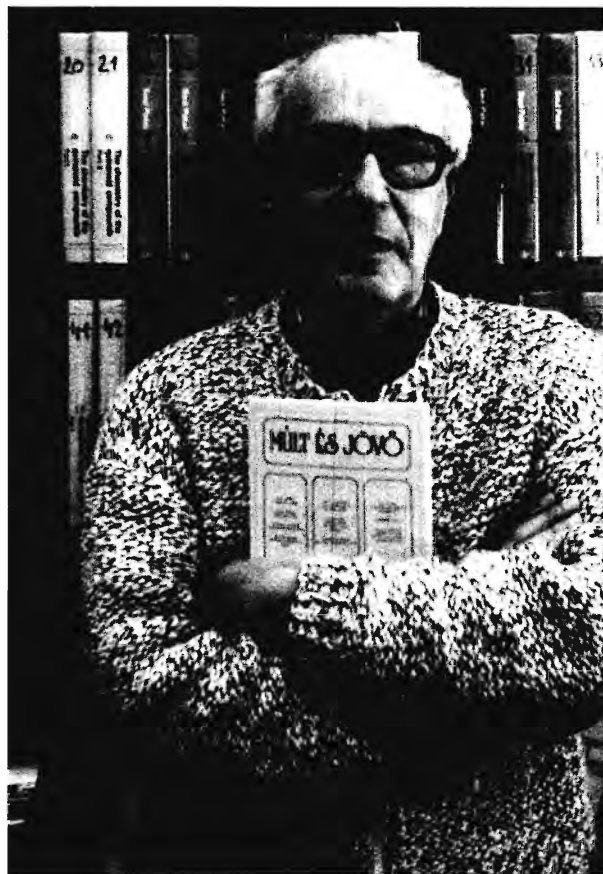
A Technion eredeti épülete a kikötőváros török negyedében, az alsóvárosban volt. Ezt 1912-ben még a török szultán engedélyével építették német építészek törökös stílusban, technikusképző iskolának. A második világháború alatt az angol hadsereg műszaki feladatait látta el, utána pedig az angoloktól való függés megszüntetéséért harcoló izraeli földalatti mozgalom főhadiszállásául szolgált. 1953-ban teljesen elavult, azóta műszaki múzeumnak használják. A jelenlegi campus a város felett, a levegős Carmel-hegyen helyezték el, minden szükséges kiszolgáló épülettel ellátva. Ezek például az igazgatósági, a tanszéki épületek, audióriumok, tíz számítógéppel rendelkező számítóközpont, kollégiumok, a központi könyvtár, zsinagóga, sporttelep, uszoda és az egyetem *minden* nap nyitva tartó saját könyvkereskedése, ahol a diákok apró háztartási cikkeiket is beszerezhetik. (A tananyag minden írott dokumentuma angol nyelvű, ivritül csak az órarendet és a tanszéki hirdetőanyagokat függesztik ki.)

A működési feltételekhez hozzátartozik, hogy a számítóközpontban tíz komputert van, külön az adminisztrációnak, külön a könyvtárnak és külön az egyes karoknak. Az építészeti és várostervezési karnak, a gépészmérnöki karnak, az építőmérnöki karnak, a vegyészmérnöki karnak és a mezőgazdasági mérnöki karnak együttesen egy CDC Cyber 170/835 komputere van, 4 megabájtos központi egységgel. Ez a gép a karok AMT tanfolyamait és kutatásait szolgálja. Az orvosi kar azon részlegei, amelyek nem a természettudományi alapképzésre valók, a műegyetemtől helyileg teljesen külön, városi klinikákon működnek.

A tel-avivi egyetem elrendezése Tel-Aviv külterületén nem annyira vonzó, mint a Carmel hegye Haifán. A környék, noha nem zsúfolt, kevésbé levegős, és az egyetem megközelítése is nehezebb. Hiányzik a kerti növényzet, az épületek egy része, például a villamosmérnöki kar épülete itt is az EUR-t idézi, de az előre gyártott, tömbökben elhelyezett ablakhármasok, meg a gépészmérnöki kar ugyancsak tömbökben egymás mellé helyezett kocka alakú épületrészeit nem tetszősek. Az egyes épületeket gyaloghíd köti össze.

A Ber Seva-i Ben Gurion Egyetem campusa igen korszerű. A hőséget légkondicionálóval és hipermodern uszodával enyhítik, a tanári kar kitűnő tipográfiai minőségű időszaki lapot ad ki.

Az egyetemi évek a felvételi vizsgával, sőt még előbb, az előkészítéssel kezdődnek. Amennyiben a diákot felvették, gólya (angolul „Freshman”) lesz belőle. Felvétele előtt, illetve pályafutása közben bármikor rendelkezésére áll az egyetem ambulanciája, amely elsősegéllyel látja el. Saját orvosi rendelője ugyanis a Technionnak nincsen, annak ellenére, hogy külön orvosi kara van. A beteget nem az egyetemen, hanem a városi kórházban látják el. Ezzel szemben állandó lélektani tanácsadás áll készenlétben, amelyet emberi, pályaalakmassági, családi és egyéb problémákra rendeztek be, például arra, milyen módon illeszkedik be a közösségbe egy bevándorolt fiatal ember

SAUL PATAI, A JERUZSÁLEMI HÉBER EGYETEM VILÁGHÍRÚ, KÉMIA PROFESSZORA FOTÓK: KÖBÁNYAI JÁNOS

vagy egy magát egyedülállóan érző külföldi diák. A diákok személyi ügyeivel (amelyeken nemcsak a tanulmányi problémák, hanem például az anyagi nehézségei is értendők) külön dékánhelyettes foglalkozik. Ezt a tanárt alkalmanként két tanévre bízzák meg. Mind a dékánhelyettesnek, mind a lélektani tanácsadónak sok a dolga. Megtörténhetik, hogy a diák nem jut kollégiumi szálláshoz, és ez gondot okoz, mert például a maximális ösztöndíj nagy családok gyermekeinek vagy házasságok évi 1000 USA-dollár. Az árak viszont egyeznek az NSZK-beliakkal. Az is előadódhat, hogy a diákok tanév közben behívják rendes katonai szolgálatra. Ha nem kap szolgálat-halasztást, olyan tankönyvekkel látják el, amelyek segítségével társai előrehaladását legalább némileg tudja követni. A diákoknak különben öngyógyító egyesületük és hitelalapjuk van. Ha a tanulmányok éppen nem kötik le őket, a szokásos klubokban vagy diákkávézókban mulatják az időt. Két, maguk írta, szerkesztette hetilapot is kiadnak. A diákszervezet nem politikál, de képviselése van az egyetem elnökségében. (Ugyanott érdekeltségi szervük van a tanársegédeknek, adjunktusoknak, docenseknek is.)

Az oktatás nyelve, legalábbis az alsó három évfolyamon, az *ivrit*. A bevándorolt vagy külföldi diák ezt előzetesen, külön ingyenes tanfolyamon (az *ulpánon*) is elsajátíthatja, de az első évfolyamon az ivrit nyelv tanulása külföldieknek kötelező. Ettől függetlenül mindenki tud angolul. Minden jegyzet és tankönyv *angol* nyelvű.

Az egyetemi felvételt vizsgához kötötték, esetleg előkészítés után. Az előkészítés vagy akkor szükséges, ha a diák maga kéri, vagy ha a felvételi vizsgán már megbukott. Erre az egyetem-

nek külön központja van, 150 kitűnő tanulmányi eredményű diák főleg matematikából, fizikából, kémiából korrepetálja a rászorulókat. A felvételi kérelemhez belföldieknek érettségi bizonyítványt, külföldieknek ezzel egyenértékű iratot kell benyújtaniuk, de ebben igazolás kell a matematikában és egy szaktárgyban megfelelő jártasságról. A felvételt egy úgynevezett Nemzeti Pszichometriai Teszt kíséri, IQ-vizsgálattal. Az alsó fokú tanulmányok ideje egyetemenként, karonként változó lehet, a Technionon általában négy év, másutt három. Ezen felül a diákok további, legalább 1 (illetve 2) évi tanulással okleveles mérnöki, esetleg egyetemi doktori fokozatot szereznek. Az alsó fokú (undergraduate) tanulmányok rendje lényegében kötött (persze itt is vannak választható tárgyak), a felsőfokú (graduate) tárgyak szinte mind választhatók, variációik száma nem belátható, és a diák attól függően szerez mérnöki oklevelet vagy azonnal doktorátust, hogy mit teljesített.

A felvételi vizsga általában írásbeli, de az orvostanhallgatók okvetlenül részt vesznek személyes meghallgatáson is. A vizsga fő és egyöntetűen kötelező tárgya a *matematika*. Ez annyira fontos, hogy külön rendezik olyanoknak, akik gyengéek, tehát például egyszer már megbuktak, és külön a kitűnő diákoknak. A mérnököktől megkövetelt anyag nagyobb, az építészeknél, kerttervezőknél és az orvostanhallgatóknál kisebb.

Építészek, várostervezők és kerttervezők részére kötelező a *rajzvizsga*. Ehhez nem szükséges technikai előképzettség, a vizsga annak ellenőrzése, hogy a jelöltek az emberi környezetet megfigyeljék, elemezzék és vázolják. A művészi rajzkészség másodlagos, viszont szóbeli kommentárokat is követelnek. Az Izraelben látott épületek arra engednek következtetni, hogy az építészek megtanulnak rajzolni, vagy ha nem, külön belsőépítész és iparművész partnereik vannak. A formatervezés is szempont: az egyetemi épületek parkjai tele vannak térplasztikával. Az ortodox zsidó hagyomány a Bibliára való tekintettel nem engedi az emberábrázolás semmilyen formáját („Ne csinálj magadnak faragott képet!”), a térplasztika viszont nem tiltott, és a modern szobrot a térplasztikától csak műanszok választják el.

Vannak olyan szakok, ahol őszi és tavaszi szemesztert szerveznek, más szakokon nyári szemeszter is van, ahol általában elmaradt tanulmányokat pótolnak.

Ha a diákot már *felvették* az egyetemre, akkor *fizikából* tesz képességvizsgáló (gyakorlatilag felvételi) vizsgát. Ezt az alábbiaknak engedik el: építészek, közgazdaságra orientált vagy üzemszervező mérnökök, orvosok, biológusok és általában olyanok, akiknek a középiskolai eredménye kitűnő. Azokat a hallgatókat, akik ezen a vizsgán megbuknak, feltétlenül veszik fel, de előkészítő tanfolyamra kell járniuk fizikából, és felvételüket csak akkor erősíthetik meg, ha ezt eredményesen elvégezték.

Nyilvánvaló, hogy az építészeknek kevésbé van szükségük fizikára, mint a gépészmérnököknek, az orvosoknak és a biológusoknak, viszont a fizikai alapképzettség szükséges. Ezt – Közép-Európával ellentétben – az egyetem alsó évfolyamain kapják meg, tehát nem marad el. Viszont nyomatékosan kell hangsúlyozni, hogy orvostanhallgatót nem lehet személyes interjú és egyéniségvizsgálat nélkül felvenni, mert az orvosnak nemcsak betegségeket kell gyógyítani, hanem embereket kell karbantartani.

A levelező oktatásra külön osztályok szolgálnak, ezek azonban nem diplomaszerezést, hanem továbbképzést, illetve egyes tárgyak szabad hallgatását célozzák. Az egyetem általában súlyt helyez a nyilvánosságra, amin nem az értendő elsősorban, hogy az előadások nyilvánosak, hanem hogy az előadá-

sok sokaságával, keresztfelvévekkel, a tantervek és tematikák közreadásával elősegítik a teljesen kötetlen, nem diplomára, hanem a felkészültség javítására szolgáló továbbképzést. Beíratkozott diák viszont csak olyan személy lehet, akinek az egyetemi hallgatói státuson kívül egyéb bejegyzett foglalkozása nincs.

Maga az egyetemi felvétel csak az alsó (undergraduate) tagozatra szól, a felső (graduate) tagozatra csak azok íratkozhatnak be, akik az alsó tagozatot eredményesen elvégezték, vagyis a kellő számú „*credit*”-et megszerezték.

A diákok félévi munkáját sűrű szóbeli és írásbeli ellenőrzés kéri számon. Mivel az oktatás kis létszámú csoportokban folyik, a félév végére a csoport vezető tanára a diákokat, képességeiket, személyiségüket, jellemüket alaposan megismeri. Csak akkor vizsgázhatnak, ha a félévi munkájuk megfelelő. A vizsgán általában két osztályzat van, a diák vagy *megfelelt*, vagy *elbukott*. Ha megfelelt, akkor a tárgy elvégzéséről megkapja a megfelelő *creditet*. A *creditet* a tanári kar úgy állapítja meg, hogy a tárgyak között fontosságuk, óraterjedelmük, az előírt elfoglaltságok mennyisége és nehézségi foka arányában súlyoz. Legcélszerűbb lenne tehát magyarul *súlyozott vizsgaeredménynek* nevezni. Szerepe és jelentősége kettős, és ezt csak úgy értjük meg, ha közben a hazai osztályozásokra is gondolunk.

a) Egy hazai vizsgaosztályzat azt fejezi ki, hogy az adott tárgyat a hallgató milyen fokon sajátította el, de nem fejezi ki, hogy a tárgy aránylag könnyű vagy nehéz. Ez persze minden diáknál egyéni, mégis vannak általános normák. Például a matematika akkor is nehezebb tárgy a szerkezetvizsgáló laborgyakorlatnál, ha az óraszámra véletlenül azonos. Így két azonos osztályzat mögött nem rejlik azonos teljesítmény. Ezt a hibát a *súlyozott vizsgaeredmények* rendszere elhárítja. Azt mondhatná valaki, hogy ha a tantervben heti két óra matematika és ugyancsak két óra szerkezetvizsgáló laborgyakorlat van, és a tanterv jó, akkor nyilván a heti két órában aránylag könnyebb vagy kevesebb matematikát tanítanak, viszont fontosabb a laborgyakorlat. Ez így igaz, de a példaként említett csoportosítás ritka.

b) A tantervben seregestől szerepelnek választható tárgyak, amelyeknek súlya részben azért nem azonos, mert az óraszámuk sem azonos, részben azért, mert a tantárgyprogramból megállapítható módon nem egyformán nehezek. Akárhogy nézzük is, egy olyan személy számára, aki specifikusan alkalmas építőmérnöknek, de amellet általában intelligens, a mechanika komoly stúdium, viszont az igazságügyi szakértői tanfolyam könnyű. A diák tehát ténylegesen azonos szintet teljesített, és emögött azonos erőfeszítés állott, de a jogi tárgy a szakmájához képest könnyű kikapcsolódás volt. A hazai gyakorlatban ennek a helyzetnek a következményei nem jelentkeznek, az eredmény lehet két jeles, egyforma ösztöndíjvonzattal. A *creditrendszer* ezt a visszasságot úgy hárítja el, hogy a két súlyozott vizsgaeredmény nem azonos. Mindegyik félévben elő van írva, hogy a félév során összesen hány *creditet* kell szerezni. A kötelező tárgyak tekintetében nincs vita, a választható tárgyak között sok érdekes lehetőség van, mindenesetre az előírt félévi összpontszámot úgy is teljesíteni lehet, hogy a diák két „nehéz” tárgy helyett felvesz öt „könnyűt”. Választását az korlátozza, hogy a tárgyaknak részben előírt, részben a tartalomból és felépítésből eredő sorrendjük van. A kapcsolódó tárgyak kódszámát és az előzetes értesülést adó tárgyak kódszámát a tantárgyprogram tartalmazza, ugyancsak meglátható benne az, hogy a tárgy milyen formában vizsgaköteles.

Az alsó tagozaton egy félévben összesen mintegy 160 *credi-*

tet lehet szerezni. A négyéves képzés végén tehát összegyűlhet 1280 credit. A hallgató akkor léphet a felső tagozatra, ha ezt teljesítette.

A felső tagozaton ezek után még további 20-40 creditet kell szerezni, attól függően, hogy a diák a vizsgákon kívül még milyen kötelezettséget vállal. Ha teljes értékű diplomatanulmányra vagy tervre vállalkozik, akkor 20 credit elegendő, ha korlátozott terjedelmű kutatási beszámolót készít, akkor már 28 credit kell, ha pedig egyáltalán nem kíván diplomadolgozatot tenni, akkor 40 creditet gyűjt össze.

A felsőfokú képzésnek nincs kötött tanulmányi rendje. Az oktatás csoportos, a tanulmányi idő nincs korlátozva. A hallgató a fent előírt kötelezettségek keretében felügyelő tanár segítségével kiválasztja, milyen tárgyakat hallgat, alkalmazkodik a tanárok munkarendjéhez, részt vesz a foglalkozásokon, konzultál, egyénileg kutat vagy csoportban dolgozik. Munkájának előrehaladásáról szemináriumon kell beszámolnia.

Az alsó tagozat 3 év alatt okleveles földmérőket képez, 4 év alatt pedig technikus, tehát beosztottként végezhető munkára ad jogosítványt.

A felső tagozat elvégzése okleveles mérnöki, okleveles matematikusi stb. diplomát ad, világszerte szokásos módon. A Mérnöki Kamara a bejegyzést meghatározott idejű gyakorlat-hoz, referenciákhoz, elvégzett munkákhoz, esetleg vizsgához kötheti. Az orvosok (7 évi tanulás árán) eleve csak doktorátust szerezhetnek, a mérnöki doktorátus felér az angolszász világ Ph. D. diplomájával. A jelölt felölti fekete ruháját, fehér ingét és disztíngvált, esetleg az egyetem jelvényével díszített nyakendőjét. A tanári kar tógában és fehér kesztyűben jelenik meg. A doktorkalapos tanárok az ifjú értelmiségieknek az eskütel után sikert kívánnak az életben, majd a magára maradt család a virágokkal elvonul a bankettre. A fiatalok elhelyezkednek, külföldi tanulmányútra indulnak, vagy még egy nyarat pihenésre fordítanak.

Avigdor Löwenheim

ZSIDÓK ÉS A PÁRBAJ

A századforduló magyar zsidóságának asszimilációs törekvéseit sok adat tanúsítja. E törekvések megghiúsulását olyan karakterisztikus jelenségek tükrében mutatjuk be, amelyek közös eleme a korabeli személyes konfliktusok népszerű elintézési módja, a *párbaj*. A párbaj az elnyomott, emberi mivoltában évszázadokon át megálázott zsidó számára önvédelmi funkciója mellett a környezethez való hasonulás egyik eszköze és kifejezési módja; önbecsülésének megnyilvánulási lehetősége is volt.

1896 őszén a budapesti egyetemi ifjúság köreiben antiszemita indítékú összecsapások sorozata játszódott le. Ezek az összecsapások, fegyveresek és fegyvertelenek egyaránt, rámutatnak, hogy az 1867-es emancipációnak *nem voltak mély társadalmi gyökerei*. A sérelmek az egyik leginkább érintett magyar zsidó csoportban, az egyetemi diákság körében az aktív védekezés igényét váltották ki. Ennek egyik eszköze a párbaj volt.

A párbaj mint a becsületsértések, a viszályok rendezésének „úri” eszköze, a feudális lovagorból öröklött szokás. Bár a századvégen törvény tiltja, népszerűsége közismert. Továbbélése jelzi, hogy a társadalmi értékrendet, a technikai haladás ellenére erősen átitatta a rendi társadalom szokás- és tekintélyrendszere. A polgárság minden rétege, idegen származású lévén, a „történelmi osztályokat” utánozta. Ethosza kialakulatlan, tudathasadását a „natio Hungaricus” nemességgel való azonosulásra törekvéssel kompenzálta, remélve, hogy ezzel bekerül az úriemberek közé.¹

A kétkezi dolgozók és kiskereskedők nem tartoztak a középkori lovag, a „chevalier” késői leszármazottai közé.

Az arisztokratákon kívül „párbajképesnek” számítottak még az „úri középosztályhoz” tartozók: a nemesi származásúak, a katonatisztek, a diplomás értelmiségiek, a tisztviselők és a jómódú polgárok. Ezekben a körökben, presztízs okokból, a dzsentri szokás- és gondolatvilág utáncsása volt divatban. E nosztalgiával szemben álltak azonban a haladás, a modernizáció követelményei.

A polgári jogállam berendezkedésének megfelelően az 1878. *V. törvénycikk* megtiltotta a párbajt, és büntetést szab ki elkövetőire. A katonai törvénykönyv „példásan szigorú büntetéssel fenyegeti... a párbajozó katonákat”. Ezek a törvények azonban csak papíron léteztek. A valóság más képet mutatott. Az ügyészség és a hatóságok elnézőek voltak a párbajozókkal. A bíróságok – a törvény adta lehetőségeken belül – legfeljebb szabadságvesztéssel, államfogházzal büntették a párbajt, a büntetés kiszabásánál pedig enyhítő körülményként vették figyelembe a *társadalmi kényszert*. A katonaságnál „az ún. becsületbíráskodási eljárás oda fejlesztette a gyakorlatot, hogy nem a párbajozó kap büntetést, hanem az taszítatik ki a tisztikarból, aki párviadalt visszaütött”.² *Vázsonyi Vilmos* 1893-ban írt szavai 1900-ban még mindig aktuálisak, amikor is fölháborodottan ír arról, hogy a törvény képviselői, miniszterek és országgházi képviselők, maguk is nyíltan megszegik a párbajtörvényt.³ E szokás továbbélése az erőszakosság, a ki-kitörő brutalitás aktív jelenlétét jelzi a századvégi magyar társadalom „jobb” köreiben.

A lovagkori magyar nemesség nyugati példára alakította ki becsületvédelmi fogalomkörét. Ehhez hasonlóan, a budapesti egyetemi diákok zsidógyűlöletének a bécsi főként az ottani egyetemen eluralkodott antiszemitizmus szolgált példaként.⁴ A bécsi egyetemisták